

Georgeta Roșu

Sorin Gabriel Ioniță

Crestături în lemn

*

Wood Carvings

Cuprins / Content

Bilanț istoriografic / <i>Historiographical review</i>	5
Materiale și tehnici de lucru / <i>Materials and working techniques</i>	15
Tipologie, ornamentală, cromatică / <i>Typology, ornaments, chromatic</i>	23
Catalog / <i>Catalogue</i>	67
Glosar / <i>Glossary</i>	154
Bibliografie selectivă / <i>Selected bibliography</i>	155

Bilanț istoriografic

*

Historiographical review

Lucrarea de față prezintă creația acelor „eroi țărani, mulți la număr care au cunoscut ipostaze complementare – olar, *crucer*, pietrar, zidar, dar și tâmplar, dulgher, cioplitor, șindrilar, constructor de instrumente muzicale dar și de case, anexe gospodărești și biserici, într-o adevărată diviziune a muncii lor”¹. Și-au adus contribuția și acele personalități ale istoriei – etnografi și antropologi români, care au participat prin lucrările lor sau prin demersurile practice (constituiri de colecții private, înființări de muzee naționale sau fundații) la punerea în valoare a acestei categorii a creației țărănești – creștăturile în lemn. Lor, țăranilor ostași, țăranilor agricultori, care erau numiți „talpa țării”, le este dedicată această carte. Ei au contribuit și la consolidarea independenței României după Tratatul din 1878 de la Berlin, ei au contribuit prin munca pământului și la progresul economic și social al României.

„Reformele din agricultură începute în epoca domnitorului Alexandru Ioan Cuza au ridicat consistent nivelul de participare a țăranimii la viața economică, socială și publică, iar curentele naționale – junimismul, poporanismul, sămănătorismul – au contribuit în mod radical, pe de o parte la descătușarea energiilor unui imens rezervor național, proces evident și în textura celor două muzee – Muzeul Astra din Sibiu, în 1905 și Muzeul de Artă Națională din București, în 1906. Pe de altă parte, reformele au adus o contribuție importantă la radicalizarea conștiinței de clasă impunând țăranimea, prin liderii ei, ca partener social”².

Astfel, bilanțul istoriografic trebuie perceput ca o legătură logică inițiată de naționalism, mentalitate de influență occidentală, reflectată în istoriografia etnografiei românești și a artei populare. Printr-o abordare pur teoretică, arta națională este subordonată etnografiei. În practică, Alexandru Tzigara-Samurçaș a fost atât autor de studii, cât și promotorul unui gen de muzeografie în care arta populară, considerată

This book represents the creation of the “peasant heroes, a large number of them, which possessed complementary roles – potter, *crucer*, stonemason, bricklayer, carpenter, stonecutter, roofer, builder of houses or musical instruments, house annexes and churches, in a true division of their work”¹. Historical figures have also brought their input – Romanian ethnographers and anthropologists that have contributed to promoting this class of traditional creation – wood carvings. They promoted these practices through their papers or practical endeavours (the setup of private collections, establishment of museums or foundations). This book is an homage brought to the peasant soldiers, the farmers, also called the “sole of the nation’s foot”. They have contributed to the consolidation of the Romanian independence after the 1878 Treaty of Berlin and sustained the economic progress of Romania by working the lands.

“The agricultural reforms born during the reign of Alexandru Ioan Cuza have consistently raised the level of participation of the peasantry to the economic and public life, as well as the national movements: junimism, poporanism, sămănătorism – which have also contributed, in a radical way, to the “unleashing” of the energies of an immense national reserve, process highlighted through the profile of the two museums – Astra Museum in Sibiu in 1905 and The National Museum of Art in Bucharest, 1906. These reforms have made an impact through the radicalisation of the class-consciousness, enforcing the peasantry, through their leaders, as a social partner”².

The historiographical review must be perceived as a logical connection initiated by nationalism, a mentality influenced by the western countries, reflected in the Romanian historiographical ethnography and folk art. Through a pure theoretical approach, the national art is seen to be a subsidiary

națională, a avut rolul predominant. Trăvialul acestui pionierat muzeografic a fost susținut și s-a reflectat prin conferințele, expozițiile, achizițiile și articolele sale din revistele vremii, adunate în anul 1936³ într-un volum intitulat *Muzeografie românească*.

Regimul austro-ungar opresiv din Transilvania, răscoala țărănească din 1907 în Vechiul Regat și influențele occidentale ale naționalismului în Estul Europei au stârnit interesul pentru folclor (partea spirituală) și pentru arta populară și inventarul gospodăresc al țăranilor (aspectele preponderent materiale). Începutul secolului al XX-lea în Vechiul Regat a fost dominat ideatic de rezolvarea „problemei naționale”, care aproape s-a confundat cu „unirea Transilvaniei cu Patria Mamă”, în strânsă relație cu soluționarea „chestiunii țărănești”, sătenii fiind considerați singurul rezervor de vitalitate al națiunii române.

Atenția deosebită acordată artei populare, considerată în epocă cel mai strălucit domeniu al etnografiei, este atestată prin pregătirea de istoric de artă a lui Al. Tzigara-Samurcaș care, la achiziționarea obiectelor pentru Muzeu, a avut în vedere criteriul artistic, respectiv prezența decorului pe obiectele din lemn. După modelul grafic al *Albumului de creștături în lemn* (cu 243 de modele reproduse) al lui Dimitrie Comșa din 1909⁴, Samurcaș a publicat în anul 1928⁵ *Izvoade de creștături ale țaranului român*. În perioada octombrie 1908 – mai 1909, el a cumpărat de la profesorul Dimitrie Comșa, pentru colecțiile muzeului, un număr de 322 de obiecte (printre care se aflau furci de tors, băte, linguri, căuce), care au constituit *Colecția de lemn, mobilier și fernerie populară*.

După cum se știe, curentele ideologice și literare sămănătorismul⁶ și poporanismul⁷ au dominat mentalitățile începutului de secol XX. Acestea au reunit energiile marii majorității a intelectualilor vremii, precum Nicolae Iorga, Constantin Stere, Alexandru Vlahuță,

to ethnography. Alexandru Tzigara Samurcaș was a research author as well as the promoter of a form of museography in which the folk art had the predominant role. The work of this museography pioneer was supported and it was reflected by the conferences, exhibitions and his articles in the magazines of that period, all put together in 1936³ in the volume called *Romanian Museography*.

The interest in folklore (the spiritual side of it) and folk art, the traditional household inventory (mostly material aspects) was ignited by the oppressive Austro-Hungarian regime in Transilvania, the 1907 rebellion of the peasants in the Old Kingdom and by the western influences of nationalism in the Eastern Europe. The beginnings of the 20th century were dominated by the fixing of the “national issue”, which was almost confused with the “union of Transylvania with the Motherland”, in direct correlation with the resolution of “the peasant matter”, the peasants being considered the only source of vitality of the Romanian nation.

The particular attention given to the folk art, considered the most brilliant field of ethnography, is certified by Al. Tzigara Sarmucaș' art historian background, who had taken the artistic criterion into account when purchasing the objects for the museum, namely the presence of decorations on the wooden objects. Using Dimitrie Comșa's 1909⁴ *Wooden carvings Album* as a graphic model (243 of object representations), Sarmucaș has published in 1928⁵ *Romanian peasant carving sources*. During October 1908 – May 1909, he bought 322 objects from professor Dimitrie Comșa (distaffs, wooden bats, spoons, mugs) which composed *The Wooden collection, furniture and folk ironwork*.

The ideological and literary periods Sămănătorismul⁶ and Poporanismul⁷ have dominated the mentalities at the beginning of the 20th century.

George Coșbuc, Mihail Sadoveanu, Alexandru Tzigara-Samurçaș. De altfel, Al. Tzigara-Samurçaș a publicat numeroase articole de promovare a Muzeului de Artă Populară în revistele *Viața Românească* – promotoare a curentului poporanist de „ridicare a satelor” și în *Convorbiri literare* – publicația grupării junimiste. Ambele tabere intelectuale au acceptat modernizarea treptată a satului românesc după modelul occidental. Sămănătorismul (mai de dreapta și mai izolaționist) și poporanismul au fost surse de inspirație pentru gândirism (cu accente de ortodoxie) și, respectiv, țărănism. Aceste „curențe politico-culturale” ale perioadei interbelice dovedesc interesul constant al intelectualilor pentru „talpa țării”. O componentă esențială a curentului de orientare prorurală a constat în punerea în valoare a creațiilor artistice ale țărănimii și interesul sporit pentru cunoașterea inventarului gospodăriilor sătești. În condițiile în care orașele etalau un amestec de stiluri artistice alogene, intelectualii români vedeau în creația țărănească un act autentic al românismului. Astfel, mirajul satului românesc s-a concretizat și prin preocuparea pentru colectarea, tezaurizarea, cercetarea și valorificarea științifică a realizărilor arhitecturale și inventarului țărănesc. În acest context, au apărut lucrările folcloriștilor și etnografilor Simion Florea Marian, din a doua parte a secolului al XIX-lea, și Tudor Pamfile, din prima parte a secolului al XX-lea, primul având contribuțiile cele mai importante privind sărbătorile populare, iar al doilea, cu o operă de pionierat pentru ocupațiile tradiționale ale românilor⁸.

Arta lemnului este o artă ancestrală prin relativa ei simplitate. Interesul științific pentru cunoașterea acestei arte datează de la sfârșitul secolului al XIX-lea. După albumul de creștături publicat în 1909 de Dimitrie Comșa, în anul 1922 George Oprescu atrăgea atenția, în *Arta Țărănească la Români*, asupra unor interesante creații românești în lemn, cum sunt

These periods have brought together the potencies of many intellectuals, such as: Nicolae Iorga, Constantin Stere, Alexandru Vlahtuță, George Coșbuc, Mihail Sadoveanu, Alexandru Tzigara-Samurçaș. Al. Tzigara-Samurçaș has published numerous articles with the purpose of promoting the Folk Art Museum in *Viața românească* publications – promoters of the poporanism current’s way of “advancing the villages” and also in the *Convorbiri Literare* journal – part of the Junimist wave. Both intellectual parties have accepted the gradually modernisation of the Romanian village following the Western model. Sămănătorismul (right-wing) and Poporanismul have been the sources of inspiration for Gândirism (with orthodox accents) and also for Țărănism. These “political-cultural waves” of the inter-war period are proof of the constant interest of the intellectuals for the “sole of the nation’s foot”. An essential component of promoting the village consisted in highlighting the artistic creation and the interest in the “inventory” of the village household objects. Whilst the cities were a mix of allogenic artistic styles, the intellectuals saw an authentic display of Romania in the rural creations. The Romanian village mirage materialised through collecting, adding it to the national patrimony, researching and scientific capitalization of architectural creations and rural inventory. As a result of this, we have the first papers written by folklorists and ethnographers such as Simion Florea Marian, second half of the 19th century, and Tudor Pamfile, the first half of the 20th century; the first bringing important contributions concerning traditional celebrations and the latter contributing with a pioneer paper about the traditional vocations of the Romanian people⁸.

The wood art is an ancestral art through its relative simplicity. The scientific interest in this art dates since the end of the 19th century. After the Dimitrie Comșa’s wood carvings album, published in 1909, George

bățele, crestate, furcile de tors, tiparele de caș rotunde sau antropomorfe, toate decorate artistic. „Fără alt scop decât numai dorința de a-și alina neplăcerile unei vieți grele și monotone, prin contemplarea unor forme sau unor ornamente care să le mulțumească ochiul, ei creau și-și manifestau prin această creație însușirile nobile ale unei rase din vremuri imemorabile, îndeletnicindu-se cu frumosul”⁹. În acest cadru, este emblematică figura meșterului Antonie Mogoș din Ceauru (Gorj), a cărui casă, înălțată și ornamentată prin harul mâinilor lui, va fi expusă în expoziția permanentă a Muzeului Național de Artă Populară.

Istoricul Nicolae Iorga abordează și el subiectul importanței și valorii artei țărănești. Astfel, în anul 1923 va publica în limba franceză, la Paris, un catalog bogat ilustrat, repertoriat pe furcile, bățele, prășnelele, fusele, lingurile, tiparele de caș, lăzile de zestre și blidarele¹⁰.

În anii care au urmat celui de al Doilea Război Mondial, specialiști de marcă, etnografi și sociologi, vor determina o schimbare de nuanță în interpretarea artei populare românești. Îi amintim în acest sens pe Nicolae Dunăre și Tancred Bănățeanu, etnografi și publiciști prolifici, care au mutat accentul interbelic „artă pentru artă” pe ideea subordonării artei rolului său social și funcțional. În cazul creațiilor în lemn, artisticul rezultat din „crestăturile în lemn” a fost extins la formele obiectelor și la nuanțele și contrastele lemnului, decorul fiind și el subordonat formei și utilității acestora. Spre exemplu, motivul șarpelui, sculptat de-a lungul bătelor ciobănești, este considerat ca fiind datorat formei sale alungite, fiind în același timp și un simbol apotropaic de protecție a ciobanului.

În anii '50, odată cu instaurarea regimului comunist, asistăm la un regres temporar al studiilor de sinteză despre creația țărănească, dar nu și al campaniilor de cercetare pe teren. Acestea au fost continuate de specialiștii din muzee și din institutele de cercetare

Oprescu highlighted some interesting Romanian wood creations such as: carved bats, spinning wheels, the round or anthropomorphic cheese moulds in *The Peasant Artwork of Romanians*, in 1922. “With no other purpose other than a wish to ease the troubles of a hard and dull life, through contemplating shapes and ornaments to sooth the eye, they created and manifested the noble attributes of an ancient race, creating beauty”⁹. In this setting, the face of master craftsman Antonie Mogoș from Ceauru (Gorj) becomes emblematic. The carved house built by his gifted hands will be a permanent exhibit of the National Museum of Folk Art.

Nicolae Iorga, the historian, will also address the subject of the importance and value of the peasant art in 1923. To make a bigger impact, he will publish the paper in French, at Paris – a rich illustrated catalogue, structured by distaffs, bats, whorls, spindles, spoons, cheese moulds, dowry chests and dish shelves¹⁰.

In the years following the Second World War, distinguished ethnographers and sociologists will determine a change of nuance in the interpretation of Romanian folk art. In this sense, we mention Nicolae Dunăre and Tancred Bănățeanu, prolific ethnographers and publicists, who moved the interwar accent “art for art” on the idea of subordinating art to its social and functional role. In the wooden creations case, the artistic result of the “wooden carvings” was extended to the shapes of objects and to the hues and contrasts of the wood, the decoration also being subordinated to their shape and utility. For example, the motif of the snake, carved along the shepherd’s staff, is considered to be due to its elongated shape and and also an apotropaic symbol of protection for the shepherd.

In the 1950s, with the establishment of the communist regime, we witnessed a temporary regression of synthetic studies on peasant creation but not on

și s-au concretizat în numeroase monografii ale unor sate sau grupuri de sate¹¹.

Anii '60 vor reprezenta un progres în ceea ce privește cercetarea de teren și îmbogățirea colecției de obiecte de lemn datorită, pe de o parte, dezvoltării studiilor etnografice elaborate de specialiștii domeniului și, pe de altă parte, redeșteptării ideii naționale pe care miza propaganda de partid.

În anii comunismului, din cauza „mentalității care favoriza munca brută” și a „ideologiei comuniste socializante”, în unele lucrări de referință pentru contribuția lor descriptivă în domeniu, au apărut exagerări de interpretare. Astfel, Nicolae Dunăre considera că „organizarea adecvată a materiei în vederea unui rost practic are în orice caz și implicații estetice. Ele trebuie subliniate și puse în valoare, înainte de a căuta elementul estetic în altă parte”¹². Același cercetător va avea interpretări mai nuanțate în lucrările viitoare, introducând conceptul de artă decorativă, ca parte a artei populare, condiționată de utilitate și aspectul socializant¹³.

Distinsul etnolog Tancred Bănățeanu considera că „valoarea artistică a lăzilor se remarcă în primul rând prin armonia proporțiilor și prin forma unora dintre elementele lor componente ca: picioarele, căpătâiele etc.” și nu ornamentele crestate, care erau condiționate de uneltele și de tipul de lemn folosit. Aceste contribuții sunt o dovadă că arta populară în general și arta lemnului în special nu au fost neglijate ca preocupări științifice, ci doar integrate etnografiei, legată de etnie, de semnificațiile, de utilitatea obiectelor și de tipul de materie primă din care au fost lucrate.

În paralel cu valoroasele albume publicate, au fost întreprinse ample campanii de cercetare pe teren, concretizate prin studii despre anumite meșteșuguri sau ocupații. În această perioadă, au apărut lucrări de etnografie și artă populară pentru văile râurilor,

field research campaigns. These were continued by specialists from museums and research institutes and materialised in numerous monographs of some villages or groups of villages¹¹.

The 1960s will represent a breakthrough in field research and the enrichment of the collection of wooden objects. On the one hand this was due to the evolution of ethnographic studies developed by specialists and on the other hand to the reawakening of the national idea on which party propaganda relied.

In the years of communism, because of the “mentality that favoured raw labour” and the “socializing communist ideology”, exaggerations of interpretation appeared in some reference works for their descriptive contribution in the field. Thus, Nicolae Dunăre considered that “The adequate organization of the matter for a practical purpose also has aesthetic implications. They must be emphasized and highlighted before looking for an aesthetic element elsewhere”¹². The same researcher will have more nuanced interpretations in future works, introducing the concept of decorative art as part of folk art, conditioned by utility and the socializing aspect¹³.

The distinguished ethnologist Tancred Bănățeanu considered that “the artistic values of the chests are primarily imposed by the harmony of proportions and by the shape of some of their component elements such as: legs, ends etc.” and not by the carved ornaments, which were conditioned by the tools and type of wood used. These contributions are evidence that the folk art and wood art in particular have not been neglected as scientific concerns, but only integrated into ethnography, related to ethnicity, meanings, usefulness of objects and the type of raw material used.

As well as the valuable albums published, extensive field research campaigns were undertaken, materialized through studies on certain crafts or

provinciile istorice și alte zone cu individualitate etnografică, precum Nordul Transilvaniei¹⁴, Bucovina¹⁵, Valea Jiului¹⁶, Munții Apuseni¹⁷, Valea Bistriței¹⁸. Ca rezultat al studiilor de teren, sunt publicate cărți de etnografie despre așezări precum Tilișca¹⁹, dar și despre unele categorii de obiecte, cum ar fi mobilierul popular, despre care se afirmă că „îndeplinesc mai mult un rol decorativ”²⁰.

De asemenea, pentru domeniul teoriei artei populare, în anul 1963, Tancred Bănățeanu și Marcela Focșa au realizat o sinteză a ornamentelor din arta populară, lucrare care, în mare parte, este valabilă și în zilele noastre. Pentru obiectele de lemn, au fost repertoriate motivele geometrice cel mai des întâlnite: cercul și semicercul de pe lăzile de zestre; romb și dinte de lup de pe furcile de tors; linia vălurită de pe băte; motivele vegetale: creanga de brad sau pomul vieții și frunzele de pe lăzile de zestre; motive astrale: steaua și rozeta solară²¹.

Studiile de artă populară elaborate în anii 1960 au excelat cu o sinteză a artei populare, publicată în 1969 de unii dintre cei mai valoroși etnografi, sub egida Academiei Române²². Capitolele *Mobilierul țărănesc* (Paul Petrescu și Radu Octavian Maier); *Artă prelucrării lemnului* (Florea Bobu Florescu) și *Sculptura* (Gheorghe Aldea) au rămas de referință pentru arta lemnului.

Anii '70 aveau să marcheze publicarea studiilor de sinteză, precum cele despre mobilierul românesc. Experiența cercetătoarei Roswith Capesius i-a permis să facă un amplu studiu comparativ între mobilierul românesc, predominant incizat, și cel săsesc, cu precădere pictat²³. După studiile zonale din anii '60²⁴, în următorul deceniu au apărut și studiile etnografice naționale despre amenajarea interiorului tradițional, unde s-a remarcat acad. Georgeta Stoica²⁵. Particularitatea acestor studii constă în faptul că integrează piesele de mobilier și obiectele de uz

occupations. During this period, works of ethnography and folk art appeared for river valleys, historical provinces and other areas with ethnographic individuality such as Northern Transylvania¹⁴, Bucovina¹⁵, Jiu Valley¹⁶, Apuseni Mountains¹⁷, Bistrita Valley¹⁸. As a result of field studies, ethnographic books about settlements such as Tilișca¹⁹ are published and also about some categories of objects, such as folk furniture, which are said to “play a more decorative role”²⁰.

In 1963, T. Bănățeanu and M. Focșa have also made a synthesis of the ornaments from folk art, a paper that for the most part is still valid today. The synthesis was made for the folk art theory field. For the wooden objects the most common geometric motifs were listed as it follows: the circle and the semicircle on the dowry chests; the rhombus and the jagged teeth on the distaffs; the wavy line on the sticks; plant motifs: branches or the tree of life and the leaves on the dowry chests; astral motifs: the star and the solar rosette²¹.

The studies of folk art elaborated in the 1960s excelled with the synthesis of folk art, published in 1969 by some of the most valuable ethnographers under the aegis of the Romanian Academy²². Chapters as *Peasant furniture* (Paul Petrescu and Radu Octavian Maier); *The art of woodworking* (Florea Bobu Florescu) and *Sculpture* (Gheorghe Aldea) remained a reference for the art of wood.

The 1970s would mark the publication of synthesis studies, such as those about Romanian furniture. The expertise of the researcher Roswith Capesius allowed her to make an extensive comparative study between the Romanian furniture, predominantly incised and the Saxon one, mainly painted²³. Following the area studies in the 60s²⁴, national ethnographic studies about the design of a traditional interior have appeared, area in which Georgeta Stoica²⁵ has established

casnic ansamblului locuinței și le prezintă în diverse contexte, în funcție de genurile zonale de arhitectură de interior sau de relația lor directă cu țesăturile de pe pat, de pe lăzile de zestre sau de pe culmile de haine. Abordările tot mai teoretizante au excelat cu două sinteze etnografice, publicate la București de Ion Vlăduțiu²⁶ și la Cluj de Valeriu Butură²⁷. În aceste lucrări, descrierea și contextele etnografice ale obiectelor din lemn sunt bogat reprezentate.

Expoziția de mobilier și feronerie populară și catalogul publicat în 1971²⁸ reprezintă două momente de referință ale muzeografiei românești și atestă sinteza muzeografică monument-exponat, subliniind importanța scenografiei jocurilor de lumini, a prezenței în expoziție a cabinetului de studiu cu informații despre poveștile obiectelor și tehnicile de restaurare utilizate pentru conservarea și restaurarea lor, a sistemelor de expunere: protective sau mai apropiate de vizitator. Aceste caracteristici muzeografice au reprezentat preocupările Secției de Mobilier și Feronerie a Muzeului de Artă Populară, găzduite la *Casa de piatră* a lui Udriște Năsturel din Herești. Expoziția s-a păstrat până când Muzeul de Artă Populară a fost „unit” cu Muzeul Satului (1978-1989), încercându-se astfel ștergerea din memoria colectivă a unui muzeu centenar.

Dacă în anii '60 studiile lui Nicolae Dunăre au accentuat caracterul social anonim al artei populare, la începutul anilor '80, Ion Vlăduțiu a publicat un catalog al creatorilor de artă populară, unde au fost prezentați după criteriul geografic și al meșteșugurilor practicate²⁹ meșterii continuatori ai tradiției din satele în care se născuseră și trăiau.

O importantă lucrare a domeniului și totodată o încununare a operei distinsului om de cultură Tancred Bănățeanu a fost *Prolegomene la o teorie a esteticii artei populare*, publicată în anii '80. Aceasta impresionează prin sincretism, constând

herself. The peculiarity of these studies consists in the fact that they integrate the pieces of furniture and household objects in the ensemble of the home and presents them in various contexts. It presents them according to the area type of interior architecture or their direct relationship with the fabrics on the bed, on the dowry chests or the supports of clothes. The increasingly theoretical approaches have excelled through two ethnographic syntheses, published in Bucharest by Ion Vlăduțiu²⁶ and in Cluj by Valeriu Butură²⁷ where the description and ethnographic contexts of wood pieces are richly represented.

The exhibition of folk furniture and hardware and the catalogue published in 1971²⁸, represent two moments of reference for the Romanian museography and certify the museographic synthesis monument – exhibit, emphasizing the importance of light in scenography, the presence of the study cabinet with information on the story of the objects and the restoration techniques used in their preservation, the exposure systems: protective or closer to the visitor. These museographic characteristics represented the preoccupations of the Furniture and Hardware Section of the Museum of Folk Art, hosted at *The Stone House* of Udriște Năsturel from Herești. The exhibition was kept until the Museum of Folk Art “merged” with the Village Museum (1978-1989), thus trying to erase the memory of a century-old museum from the collective mind.

The 60s brought studies of Nicolae Dunăre which accentuated the anonymous social character of folk art whereas in the early 80s, Ion Vlăduțiu published a catalogue of folk art creators, presented according to the geographical criteria and the crafts practiced²⁹ by the men who continued the tradition from the villages they were born and raised in.

Prolegomena to a theory of the aesthetics of folk art published in the 80s. was an important work of the

în multi-disciplinaritatea teoretică și în capacitatea deosebită de teoretizare și sintetizare a informației la zi, despre obiectele din lemn. Lucrarea se distinge prin abordarea critică, documentată, a teoriilor artei populare³⁰ și prin prezentarea corectă a raportului de interdependență dintre arta populară și artizanat³¹.

Tot în anii '80 apar studiile despre zonele etnografice, publicate sub egida Editurii Sport-Turism, aproximativ douăzeci de titluri. Este important să menționăm că la delimitarea acestora un rol important l-a avut specificul creației în lemn. Exemplificăm prin *Zona etnografică Vrancea*³², zonă în care, datorită pădurilor întinse, a înflorit cel mai bine producția vaselor de lemn, decorate prin pirogravare și a tiparelor de caș circulare și dreptunghiulare – antropomorfe (*păpușarele*)³³. Seria a continuat cu studiile destinate zonelor etnografice Bran³⁴, Fălticeni³⁵, Siret³⁶, Buzău etc.

Etnografi cu experiență, care au întreprins cercetări de teren în vremurile când prelucrarea tradițională a lemnului era încă larg răspândită, au continuat să scrie și după 1989. Astfel, în anul 1997, acad. Georgeta Stoica și Paul Petrescu au publicat la Editura Enciclopedică un *Dicționar de artă populară*. Lucrarea reprezintă un instrument de lucru foarte util pentru explicarea denumirilor mai puțin utilizate ale obiectelor de lemn; de exemplu: *găvan* (castron cu două toarte cioplite), *hecelă* (perie de cânepă), *hurdoi* (putinei pentru lapte, din doage)³⁷.

Anul 2009 a fost un an de referință pentru domeniu, datorită cercetătorului Radu Octavian Maier, autorul unei inedite sinteze a meșteșugurilor tradiționale românești, în care prelucrarea lemnului are cea mai mare pondere, fiind tratată în capitolele *Dulgheritul*, *Tâmplăritul*, *Drănițitul* și *Rotăritul*³⁸.

field and at the same time a success in the work of Tancred Banățeanu. It impresses with its syncretism, consisting in the theoretical multi-discipline and in the special ability to theorize and synthesize up-to-date information about the wooden objects. The work stands out through the critical documented approach of the folk art³⁰ theories and through the accurate presentation of the relationship of interdependence between folk art and crafts³¹.

Also, in the 80s, studies on the ethnographical areas are published, by the Sport – Tourism Publishing House, approximately 20 titles. It is important to mention that the specificity of the wood creation had a big role in their delimitation – for example *The Ethnographic Area Vrancea*³², an area where due to the vast forests, the production on wooden dishes decorated by pyrography and the circular and rectangular cheese moulds – anthropomorphic (*păpușarele*)³³ – flourished. The series continued with the studies on ethnographic areas: Bran³⁴, Fălticeni³⁵, Siret³⁶, Buzău etc.

Experienced ethnographers, who undertook field research at a time when traditional wood processing was still widespread, continued to write after 1989. Academician Georgeta Stoica and Paul Petrescu published a *Folk-Art Dictionary* at the Encyclopaedic Publishing House. The book is a very useful tool in explaining the less used names of wooden objects; for example: *găvan* (bowl with two carved handles), *hecelă* (hemp brush), *hurdoi* (churn for milk, made of staves)³⁷.

The year 2009 was a reference year thanks to the distinguished researcher Radu Octavian Maier. He published a unique synthesis on traditional Romanian crafts, in which wood processing has the largest share, being addressed in chapters: *Carpentry*, *Woodwork*, *Roofing* and *Wheelwrighting*³⁸.

Materiale și tehnici de lucru

*

Materials and working techniques

Printre primii care și-au arătat interesul teoretic pentru tehnicile de prelucrare artistică a lemnului a fost profesorul Dimitrie Comșa, într-un catalog de pionierat publicat în anul 1909. Demnă de remarcat este și terminologia utilizată de D. Comșa: „lemnul se feșteleşte întreg, apoi se încrestează”. Același autor a descris împodobirea obiectelor din lemn prin aplicarea altor materiale, precum „fășii lungi sau plăci sau nasturi și ținte de metal, oglinjoară de sticlă, încrustări de metal”¹.

Până după al Doilea Război Mondial, în țară a existat o economie preponderent țărănească și închisă, bazată pe prelucrarea fibrelor naturale, în care lemnul a avut un loc esențial.

Decorul lemnului în forme și ornamente simple, anonime și, mai ales, geometrice demonstrează vechimea și răspândirea acestei străvechi manifestări de artă. Tehnicile pentru prelucrarea și decorarea lemnului au o importanță deosebită și sunt foarte diverse, de aceea necesită sistematizare. Categoriile de tehnici de asamblare/construcție și decor nu sunt total diferențiate, pentru că, de exemplu, sculptura este considerată atât o tehnică constructivă, cât și una decorativă, întâlnită la multe tipuri de obiecte, ca porțile, stâlpii de casă, jugurile, bătele, lingurile, *căucele*. Calitățile estetice ale obiectelor rezultă din liniile constructive, proporțiile și formele lor, la care se adaugă și patina lemnului spart cu barda. De aceea, spargerea în tăblii a lemnului de fag pentru mobilierul dulgheresc este considerată atât o tehnică constructivă, cât și una decorativă. De asemenea, încovoierea socotită mai mult o tehnică constructivă poate fi considerată și una decorativă, în cazul buciurilor și tulnicilor.

I. Tehnici de asamblare: tehnica dulgherească și cea tâmplărească se utilizează la asamblare pentru mobilier (lăzile de zestre, mese, dulapuri).

Tehnica dulgherească presupune îmbinarea

Professor Dimitrie Comșa was among the first to show their theoretical interest in woodworking techniques, in a first of its kind catalogue in 1909. Worth mentioning is also the terminology he used: “the wood will be painted whole and then carved”. The same author described the decoration of the wooden objects by applying other materials such as “long strips or plates, buttons and metal buttons, glass mirrors, metal inlays”¹.

Until after the Second World War there was a predominantly peasant and closed economy in the country, which relied on the processing of natural fibres, of which wood had an essential role.

The designing of wood in simple shapes and ornaments, anonymous and especially geometric are proof of how old this ancient form of art is. Techniques for wood processing are of great importance and are diverse, that's why they require systematization. The categories of assembly/construction and decoration techniques are not totally differentiated as for example, sculpture is considered both a construction and a decorative technique, found in many categories of objects such as: gates, house pillars, yokes, bats, spoons, mugs. The aesthetic qualities of the objects are a result of the design lines, proportions and shapes to which the axe cut wood patina is added. Therefore, the breaking of beech into panes for the carpentry furniture is considered both a construction and a decorative technique. Also, the convexity considered a constructive technique can be considered decorative in the case of the alphorn.

I. Assembly techniques: carpentry and woodwork techniques are used in the assembly of furniture (dowry chests, tables, cabinets).

The carpentry technique implies joining the pieces – a pointed side fixed into a grooved one – reinforced with wooden nails. The parts are made of broken beech wood panes, coloured and carved.

pieselor – o parte ascuțită fixată într-alta șanțuită – și întărite prin cuie de lemn. Părțile sunt realizate din lemn de fag spart în tăblii cu barda, colorate și, mai ales, crestate.

În tehnica tâmplărească, mai orășenească (denumită și brașovenească pentru lăzile de zestre), îmbinările se fac din scânduri de brad – tăiate mecanic la Abricht (din germană), fără a respecta fibra lemnului – care apoi sunt pictate.

Pentru esențele lemnoase moi, sunt utilizate tehnicile de mlădire, prin care nu se intervine în masa obiectului: încovoierea, împletirea și înfășurarea/înfrâșarea.

Încovoierea necesită înmuirea sau fierberea materiei prime lemnoase, însemnând nuiiele, coajă sau tăblii din lemn. Colecția Muzeului Național al Țăranului Român deține următoarele tipuri de obiecte realizate sau decorate prin încovoiere: cuierele de nuiiele din Maramureș, furcile cu cârcei din Făgăraș, obținute prin răsucirea fâșiilor despicate din corpul furcii, coșurile de fructe din coajă de copac, doagele de alun sau răchită pentru vasele de apă, sărărițe și pipernițe din coajă de mesteacăn și vișin.

Piesa vedetă a muzeului este sărărița din 1811, semnată de Manea Dumitru din satul Costești, județul Mehedinți.

Împletirea utilizează nuiiele, în principal din esențe lemnoase moi, precum cele de salcie, alun, mesteacăn, cireș și pai, trestie, papură sau răchită², cojite sau necojite. Împletirea se poate face pe un schelet de susținere sau poate să fie nemijlocită. În cazul în care este nemijlocită, ea este și o tehnică constructivă, nu numai decorativă. Obiectele care sunt făcute în această tehnică sunt: coșurile de mână cu o toartă deasupra, din împletitură în romburi, coșurile pentru culesul viilor sau porumbului, numite *săpete* sau *sipețe*, și jucăriile din pănușă de porumb, împletite pe un schelet metalic sau nemijlocit, fără schelet.

The woodwork technique, more urban (also called Brașoveneasca for dowry chests) – the joints are made of fir boards – mechanically cut with the Abricht, without taking into account the wood fibres – which are then painted.

For soft wood, weeding techniques are used which do not affect the mass of the object: bending, weaving and wrapping.

Bending requires softening or boiling the raw material, meaning twigs, bark or wooden planks. The Collection of the National Museum of the Romanian Peasant holds the following types of objects made or decorated using the bending technique: coat racks made of twigs from Maramureș, forks with hooks from Făgăraș, achieved by twisting split strips from the body of the fork, fruit baskets from tree bark, staves from hazelnut or wicker for the water containers, salt boxes and pepper shakers made of chopped birch and sour cherry peels. The star piece of the museum is the salt box from 1811, made by Manea Dumitru from Costești commune, Mehedinți department.

For weaving, twigs are used, mainly made of soft wood such as willow, hazelnut, birch, cherry, straw,

Înfășarea, utilizând fâșii de coajă de mesteacăn, cireș, tei, este folosită în cazul buciurilor și tulnicilor.

II. Crestăturile în lemn sunt o categorie de tehnici caracterizate prin intervenția directă și relativ discretă în masa lemnoasă, ele punând în valoare nuanțele lemnului.

Cojirea este utilizată la furcile de tors, bâte, fluier, unde contrastul dintre lemnul cojit și cel necojit creează efecte estetice.

Incizia implică trasarea de linii, cu o eliminare minoră din substanța lemnoasă, cum ar fi chenarele pentru elementele decorative realizate apoi în alte tehnici. Această tehnică este utilizată pentru ornamentele geometrice sau vegetale stilizate de pe furcile de tors și lăzile de zestre.

Crestarea, prin care se elimină doar o parte din substanța lemnoasă, mai mare decât în cazul inciziei, ornamentul rămânând fără relief – astfel se deosebește de sculptură. Această tehnică se aplică pe o gamă largă de obiecte, cuprinzând instrumentarul pastoral, obiecte de uz casnic, fluier, diverse vase, lăzile de zestre.

Cioplirea, cu barda sau toporul, este folosită mai ales pentru arhitectură³.

Perforarea sau traforarea presupune eliminarea de material lemnos – este des întrebuițată la furcile de tors și blidurile din lemn de fag.

Aplicarea de metal⁴ poate fi folosită la obiecte ca bâte, fluier și fuse.

Turnarea de metal se utilizează uneori pentru bâte și cuțite.

Încrustarea sau intarsia presupune introducerea de părți de os sau sticlă în masa lemnoasă a obiectului.

Tehnici constructive și decorative prin care se intervine masiv în masa lemnoasă sunt:

Scobirea pentru vasele mari, de stejar, pentru păstrat cereale, de exemplu buduroaiele.

reed, rush or wicker², peeled or unpeeled. The weaving can be done on a supporting skeleton or with no support. If unsupported, it is also a construction technique, not only decorative. The objects made with this technique are: hand baskets with a handle, weaved in a rhombus pattern, baskets used in the picking of corn and grapes, called *săpete* or *sipete*, and toys made of corn silk woven on a metal skeleton or directly, without a skeleton.

The wrapping technique – using strips of birch bark, cherry lime – is used to make alphorns.

II. Wood carvings are a category of techniques characterized by the direct and relatively discreet intervention in the wood mass, highlighting the wood nuance.

Peeling – used for distaffs, sticks, whistles, where the contrast between the peeled wood and the unpeeled one creates aesthetic effects.

The incision – it involves drawing lines and removing a minimum amount of wood; example: frames for the decorative elements. This technique is used to stylize geometric or vegetal ornaments on distaffs and dowry chests.

The carving – through which only a part of the wood is removed, larger than in the case of the incision – the ornament being left without any relief embossed – thus it differs from sculpture. This technique is used for a wide range of objects including pastoral tools, household items, whistles, various pots, dowry boxes.

Carving – with a hatchet or axe, mainly used in architecture³.

Punching of fret working – it involves the removal of wood – often used on distaffs and beech wood dish shelves.

The metal application⁴ – can be used on objects such as sticks, whistles and spindles.

Metal casting – sometimes used for sticks and knives.